

Vernepleiere i skolen

Hvordan kan vernepleiere bidra i forebygging av ufrivillig skolefravær?

Kandidatnummer: 7, 21, 32 og 9

VID vitenskapelige høyskole

Stavanger

Bacheloroppgave

Bachelor i Vernepleie

Kull: VP20 heltid

Antall ord: 10 774

24.02.2023

Sammendrag

Mye tyder på at ufrivillig skolefravær er et økende problem blant barn og unge. Dette kan gi en rekke uheldige konsekvenser for eleven og samfunnet som en helhet. Oppgavens hensikt er å undersøke hvordan vernepleiere kan bidra i forebygging av ufrivillig skolefravær.

Oppgavens metode er litteraturstudie hvor vi har utført en tematisk analyse av fem kvalitative vitenskapelige artikler. Analysen gav oss total fire temaer som beskriver miljøterapeutens rolle og effektive tiltak i forbindelse med ufrivillig skolefravær: (1) ha et helhetlig syn på eleven, (2) bindeledd mellom skole og hjem, (3) systematisk kartlegging, utarbeide og evaluere tiltak og (4) styrke elevens autonomi. Studiet har ført til en styrket forståelse av at vernepleiere bidrar med viktig kompetanse inn i skolens arbeid med forebygging av ufrivillig skolefravær. Vernepleieren har også en viktig rolle som brobygger mellom skolen og hjemmet. Resultatene viser at det er viktig å ha et holistisk syn på eleven, og vernepleieren er godt egnet til å foreta systematisk kartlegging og evaluering med sin helse- og sosialfaglige kompetanse. Tiltak utformes på elevens premisser og skal sikre personsentrert omsorg og styrking av elevens autonomi.

Abstract

It could seem like the increasing problem of compulsory school absence is a growing concern among children and young people. This can have several adverse consequences for the student and society. The purpose of this study is to investigate how social educators can contribute to the prevention of compulsory school absence. The method used in this study is a literature study where we have conducted a thematic analysis of five qualitative scientific articles. The analysis gave us a total of four themes that describe the role and effective measures of the social worker in connection with compulsory school absence: (1) have a holistic view of the student, (2) the link between school and home, (3) systematic mapping, development, and evaluation of intervention, and (4) strengthening the student's autonomy. This study has led to a strengthened understanding that social educators bring important skills into the school's work on preventing compulsory school absence. The social educator also has an important role as a bridge builder between school and home. The results show that it is important to have a holistic view of the student and the social educator is well suited to carry out systematic mapping and evaluation with their health and social competences. Interventions are designed based on the student's premises and should ensure person-centered care and strengthening of the student's autonomy.

Det er ikke Pim som må passe inn på skolen,
det er skolen som må passe for Pim.

Ikke alt kan skolen få til,

men noe.

(Dahle, 2019)

Innholdsfortegnelse

1 Introduksjon	6
1.1 Begrunnelse og bakgrunn for valg av tema	6
1.2 Problemstilling.....	7
1.3 Avgrensninger.....	7
1.4 Begrepsavklaring	7
1.5 Oppgavens disposisjon	8
2 Kunnskapsgrunnlag	9
2.1 Ufrivillig skolefravær.....	9
2.2 Psykisk helse og skole	11
2.3 Lovgrunnlag	11
2.4 Vernepleiere i skolen	12
3 Metode	14
3.1 Litteraturstudie som metode	14
3.2 Innledende søk og PICO-skjema	14
3.3 Inklusjons- og eksklusjonskriterier	15
3.4 Søkeprosessen, datainnsamling og litteraturmatrise.....	16
3.5 Vurdering av artiklenes troverdighet og etiske overveielser.....	23
3.6 Tematisk analyse	23
4 Resultat	26
4.1 Ha et helhetlig syn på eleven	26
4.2 Bindeledd mellom skolen og hjemmet	27
4.3 Systematisk kartlegging, utarbeide og evaluere tiltak	28
4.4 Styrke elevens autonomi	29
5 Diskusjon	30
5.1 Vernepleierens helhetlige syn på eleven	30

5.2 Vernepleieren som bindeledd mellom skolen og hjemmet.....	32
5.3 Vernepleierens systematiske kartlegging	34
5.4 Vernepleieren som styrker elevers autonomi.....	36
5.5 Styrker og svakheter ved oppgaven	37
<i>6 Konklusjon</i>	<i>40</i>
<i>Litteraturliste</i>	<i>42</i>

1 Introduksjon

I dette kapitlet begrunner vi valg av tema, problemstilling og forskningsspørsmål. Vi redegjør for avgrensninger før vi avslutningsvis foretar en begrepsavklaring og presenterer oppgavens oppbygging.

1.1 Begrunnelse og bakgrunn for valg av tema

Skolefravær er et dagsaktuelt og viktig tema. Brochmann og Madsen (2022) viser at mengden medieoppslag om skolevegring har tidoblet seg de siste 20 årene (s. 76). Dette viser økt samfunnsinteresse og kan tyde på at problemet er økende. Etter koronapandemien, med mye hjemme-sitting og lite sosialisering er det fryktet at problemet vokser (Holterman, 2021). Fem år etter grunnskolen er det ca. 30 % som ikke fullfører videregående skole (Helsedirektoratet, 2019). Fraværet kan gi alvorlige konsekvenser på både kort og lang sikt, og ha innvirkning på læring, livsmestring og psykisk helse (Amundsen & Møller, 2022). Samtidig opplever både foresatte og lærere at det er for lite kunnskap om skolevegringen blant de som skal hjelpe (s. 2). Blant elevene med høyt fravær fra videregående i Hordaland var det 40 % som ikke hadde kontakt med helsetjenestene (Helsedirektoratet, 2019).

Ifølge Løvereide (2011) finnes det lite forskning på ufrivillig skolefravær i Norge. Etter å ha arbeidet med oppgaven, har vi et inntrykk av at det er mye ny forskning på feltet. Dette kan tyde på at forskningen har økt de siste årene. Hovedsakelig er det kvantitativ forskning som omhandler lærerinnsats eller individuelle faktorer med eleven. Trude Havik og Jo Magne Ingul er de største norske autoriteter på temaet (Brochmann & Madsen, 2022, s. 33). Vi fant ingen kvalitativ norsk forskning som omhandlet problemstillingen vår. Vi har gjennom arbeid ved ungdomspsykiatri eller familiære erfaringer fått innblikk i hvordan ufrivillig skolefravær kan påvirke både ungdommens liv og familien. Vi ønsker mer kunnskap om årsaker til ufrivillig skolefravær, og hvordan vi som vernepleiere kan arbeide kunnskapsbasert med forebygging og tiltak.

1.2 Problemstilling

Vår problemstilling:

Hvordan kan vernepleiere bidra i forebygging av ufrivillig skolefravær?

Som støtte i besvarelsen av problemstilling har vi brukt forskningsspørsmålene:

- Hva er miljøterapeutens rolle i skolen?
- Hva er effektive tiltak for å forebygge ufrivillig skolefravær?

1.3 Avgrensninger

Oppgaven avgrenses ved å belyse vernepleiere sitt bidrag som miljøterapeut i skolen. Vi har aktivt valgt å ikke inkludere rollen til lærere eller andre aktører fra helsetjenesten i arbeidet med analysen. «Elev/eleven» vil i vår kontekst være elever primært fra ungdomsskolen.

«Barn/barnet» brukes for å beskrive eleven i en familie-kontekst. Det finnes mye forskning som tar for seg forholdet mellom nevrodiagnoser og ufrivillig skolefravær. Vi har valgt å ikke inkludere dette aspektet da hensikten er å belyse vernepleierens bidrag, og ikke en årsaksforklaring av skolefravær.

1.4 Begrepsavklaring

Mange begrep brukes om elever som ikke møter på skolen. Hvilket vi bruker kan si noe om hvordan vi tenker om eleven og hva vi mener atferden er symptom på ettersom at begrep er verdiladet (Havik, 2018, s. 26). Noen skiller klart mellom skolevegring og skulk (Brochmann & Madsen, 2022, s. 34; Havik et al., 2015), andre argumenterer for at begge deler er symptom på at barnet ikke har det bra og vi må søke å finne en løsning (Eide, 2022, s. 15; Olsen & Holmen, 2018, s. 53). Holden og Sållman (2010) bruker begrepet skolenekting synonymt med skolevegring (s. 13). Lie (2021) skiller klart mellom skolevegring og skolefobi (s. 21). Skolevegring legger problemet på elevens emosjonelle ubehag i forhold til skolen, og hentyder til psykiske lidelser. Skulk betraktes mer som atferdsproblem som tradisjonelt håndteres med sanksjoner og straff. Skolenekting blir en fellesbetegnelse for disse elevfokuserte tilnærminger som alle kan oppleves stigmatiserende.

Skolefraværproblematikk er et ord som dekker mer helheten i dette komplekse problemet (Olsen & Holmen, 2018, s. 54). For denne oppgaven - der vi har søkelys på forebygging mer enn behandling - velger vi ufrivillig skolefravær som et dekkende ord. Ufrivillig skolefravær blir omtalt som det å ha vansker med å møte på skolen grunnet emosjonelt ubehag. Det ligger gjerne et ønske hos ungdommen om å gå på skolen, men at vedkommende ikke mestrer det fordi de er engstelige for å være der (Amundsen et al., 2020). Slik er begrepet med på å flytte ansvaret fra individet til miljøet.

1.5 Oppgavens disposisjon

Oppgaven følger IMRoD struktur for oppgaveskriving. Introduksjonskapittelet begrunner valg av tema og presenterer problemstillingen. I kunnskapsgrunnlaget blir problemstillingen forankret i generell teori om ufrivillig skolefravær og vernepleierprofesjonen.

Metodekapittelet redegjør for litteraturstudie som metode, og beskriver vårt litteratursøk og analysearbeid. I resultatkapittelet presenteres resultatene fra analysen. Resultatene blir kategorisert og sammenlignet før de oppsummeres i fire temaer. I diskusjonskapittelet blir temaene diskutert opp mot teori om ufrivillig skolefravær, vernepleierens kjerne roller og annen vernepleierfaglig teori. Diskusjonen avsluttes med en metodediskusjon over styrker og svakheter med oppgaven. Avslutningsvis har vi utformet en konklusjon som besvarer problemstillingen ut fra resultatene og funnene som ble gjort gjennom oppgaven.

2 Kunnskapsgrunnlag

I dette kapitlet presenterer vi kunnskapsgrunnlaget for oppgaven ved å redegjøre for ufrivillig skolefravær og psykisk helse i skolen, samt aktuelt lovgrunnlag. Avslutningsvis presenterer vi vernepleierens rolle i norsk skole.

2.1 Ufrivillig skolefravær

Brochmann og Madsen (2022, s. 209) skriver at selv om skolen er bedre individuelt tilpasset i dag, velger mange unge, ofte fra ressurssterke hjem, å vende den ryggen. Vi har ingen sikre data på omfanget av ufrivillig skolefravær, men i 2006 var det vanlig å anslå at rundt 10 000 barn i Norge led av ufrivillig skolefravær (s. 50). I 2022 er dette tallet økt til rundt 22 000 (s. 50). Sammen med økt fokus i media, tyder det på at skolefravær er blitt mer vanlig og mer synlig de siste årene. En norsk undersøkelse viser at 1,3 % av ungdomsskoleelever har over 50 % fravær, og norske fagprofesjonelle ser økt forekomst av ufrivillig skolefravær (Knudsen & Møller, 2017, s. 5).

Knudsen og Møller (2017) skriver at de kortsiktige konsekvensene av skolefravær kan være faglige utfordringer, familiekonflikter og utvikling av mer omfattende ufrivillig skolefravær (s. 5). Langsiktige konsekvenser kan være økt risiko for frafall fra videregående, svekkede sosiale evner, sosial tilbaketrekking, arbeidsløshet, behov for sosialhjelp, psykiske problemer og ungdomskriminalitet (Havik et al., 2015, s. 222; Knudsen & Møller, 2017, s. 5).

Ufrivillig skolefravær er ingen diagnose, men en reaksjon på flere uheldige omstendigheter (Brochmann & Madsen, 2022, s. 14). Det blir en strategi for å håndtere det eleven oppfatter som uhåndterbare psykiske og sosiale utfordringer (Knudsen & Møller, 2017, s. 6). Ufrivillig skolefravær handler om barn og unge som i utgangspunktet ønsker å gå på skolen, men som ikke får det til. Dette hjelper oss å kjenne igjen fenomenet, men ikke til å forstå det (Brochmann & Madsen, 2022, s. 31).

Havik et al., (2015) hevder at årsakene til ufrivillig skolefravær kan deles i to kategorier: legitime og illegitime. Det anslås at omtrent 80 % av fraværet på skolen er legitimt (s. 222). Legitime årsaker til skolefravær inkluderer hovedsakelig sykdom, men kan også skyldes

ferier eller nødsituasjoner i familien (Havik, 2018, s. 26). Studier har vist at psykosomatiske eller subjektive helseplager øker blant ungdommer i flere land. En studie av Simonssen et al. (2008, s. 1-8) viste at omtrent 5 til 10 % av ungdommene hadde alvorlige psykosomatiske problemer som påvirket deres daglige liv.

Ufrivillig skolefravær kan ha mange, ofte diffuse, forklaringer. Enkelthendelser kan være utløsende faktor, men det skjer oftest gradvis med kombinasjon av flere omstendigheter. Nevtroutviklingsforstyrrelser øker risikoen for ufrivillig skolefravær (Amundsen & Møller, 2022; Brochmann & Madsen, 2022, s. 36). Ved problematisk skolefravær blir det ofte et utfordrende samarbeid mellom hjem og skole, samtidig som alle parter ser viktigheten av et godt samarbeid (Amundsen et al., 2020; Amundsen & Møller, 2020; Brochmann & Madsen, 2022, s. 211–212). Tidlig identifisering og igangsetting av tiltak er viktig. Særlig fordi jo lenger fraværet varer, dess vanskeligere er det for barnet å komme tilbake (Amundsen et al., 2020).

Statens undersøkelseskommisjon for helse- og omsorgstjenesten (Ukom) sin rapport: *Ungdom med uavklart tilstand - Samhandling mellom kommunale tjenester og mellom kommunale tjenester og BUP* (2020) forteller om «Jonas» som hjelpeapparatet ikke klarer å hjelpe. Problemene starter i første klasse, utvikler seg med skolefravær og ender med at han tar sitt eget liv andre året på videregående. Rapporten viser noe av utfordringen med mange tjenester inne i saken. Et «Fragmentert ansvar og uoversiktlige tjenester medfører risiko for at barn og unge ikke får tilstrekkelig, helhetlig eller riktig hjelp» (s. 42). Det vises til kommunikasjonsutfordringer mellom tjenestene som gjør at en får uklare ansvarsforhold, og en uklar forståelse for helheten. I sum utgjør dette en risiko for pasientsikkerheten (s. 43). Historien om Jonas viser at arbeidet med elever som ikke kommer på skolen kan være livsviktig. Brochmann og Madsen (2022) hevder at ufrivillig skolefravær er et problem alle og ingen eier - løsningen er skolen - ikke fordi den er årsaken, men fordi det er eneste feltet der en målrettet strukturell endring er mulig (s. 237).

2.2 Psykisk helse og skole

I følge Eide (2022) er en vanlig oppfatning at skolen har ansvar for undervisning, mens eleven sin psykiske helse ikke er skolens ansvar (s. 54). Lærerne er normalt ikke utdannet innen psykisk helsearbeid. Likevel har skolen som oppdrag å gi elevene kompetanse som fremmer god psykisk og fysisk helse, og utvikling av positivt selvbilde og trygg identitet (Utdanningsdirektoratet, 2017, avsn. 2.5.1). Formålet med opplæringen er at: «Elevane og lærlingane skal utvikle kunnskap, dugleik og holdningar for å kunne meistre liva sine og for å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet» (Opplæringslova, 1998, § 1-1). Det handler ikke om å fikse elevene, men å møte de der de er i livet (Eide, 2022, s. 56). Skolens viktigste ressurs er, ifølge Eide, de som jobber der (s. 43). Skolen må ikke bare undervise om livsmestring, den må være en arena for trygghet, mestring, respekt, glede, omtanke og aksept - da kommer livsmestringen av seg selv (s. 53).

Skolens opplæring skal være forankret i menneskerettighetene, med respekt for menneskeverd, nestekjærlighet, tilgivelse, likeverd og solidaritet (Utdanningsdirektoratet, 2017, avsn. 1.1). Eide (2022) skriver at vår første oppgave ved skolefravær er å sørge for at eleven opplever å ha verdi (s. 20-21). Å lykkes med elever med skolefravær er ifølge Eide ikke nødvendigvis å etterstrebe hundre prosent nærvær. Eleven bør oppleve seg som en del av fellesskapet, føle seg forstått og ivaretatt. Samarbeid og kommunikasjon mellom skole, hjem og ulike instanser bør være på plass (s. 8).

2.3 Lovgrunnlag

Opplæringslova § 2-1 klargjør at alle barn og unge har både rett til og plikt til grunnskoleutdanning. Skolemiljøet skal være trygt og godt, og fremme helse, trivsel og læring (Opplæringslova, 1998, § 9 A-2). Skolefrafall har store konsekvenser for den enkelte og for samfunnet. At flere skal fullføre og bestå videregående har vært høyt på dagsordenen i en årrekke, men likevel har det vist seg vanskelig å finne hva som motvirker frafall (Meld. St. 21, (2020-2021), s. 31).

Regjeringen har som mål at alle barn og unge skal ha like muligheter til allsidig utvikling og læring, uavhengig av bakgrunn og forutsetninger. Vi skal ha et utdanningssystem som bidrar til at alle kan oppleve mestring og verdien av kunnskap og fellesskap (...) og bli rustet til utdanning og jobb, (...) og nå sine drømmer og ambisjoner. (Meld. St. 6, (2019-2020), s. 7)

Dette forankres også i FN's bærekraftsmål nr. 4: «Sikre inkluderende, rettferdig og god utdannelse og fremme muligheter for livslang læring for alle». Delmål 4.1: «Innen 2030 sikre at alle jenter og gutter fullfører gratis og likeverdig grunnskule og videregående opplæring av høy kvalitet som kan gi dem relevant og reelt læringsutbytte» (Regjeringen, 2018). Andel elever som fullførte utdanningen i løpet av 5/6 år i perioden 2015-2021 var 80,4 % (Statistisk sentralbyrå, 2022). Regjeringen har som mål at innen 2030 skal 90 prosent av elevene som begynner i videregående opplæring fullføre og bestå (Meld. St. 6, (2019-2020), s. 7). Statistisk sentralbyrå finner klar sammenheng mellom fravær i ungdomsskolen og fravær i videregående (Meld. St. 6, (2019-2020), s. 36).

2.4 Vernepleiere i skolen

Skolen har et komplekst miljø med elever som har forskjellige behov og utfordringer. Omtrent 20 % av elevene har behov for særlige betingelser og ekstrahjelp for å mestre faglige og sosiale krav, og dette øker behovet for tverrfaglig kompetanse og flere profesjoner som eksempelvis vernepleiere (Gjertsen et al., 2018, s. 164-167). Lærere alene vil ha utfordringer med å følge opp alle elever med komplekse behov. Gjertsen et al. (2018) skriver at skolen tradisjonelt har vært lærernes arena, og sosialfaglige yrkesgrupper opplever undertrykkelse ved skjevfordeling av makt og status sammenlignet med lærere (s. 170).

Barnevern-, sosionom- og vernepleier-fagene er ikke omtalt i lov eller forskrift for skolen, og en kunnskapsoversikt fra *Arbeidsforskningsinstituttet* (Borg et al., 2014) viser at deres kompetanse ikke blir utnyttet best mulig. Mange opplever å være "underdog" med dårligere ansettelsesforhold enn lærere. Skolene vil ha nytte av flere yrkesgrupper, og vernepleierne fremstår som spesialister i skolemiljøet, forutsatt at skolene vet hva deres kompetanse er og

har en plan for å utnytte den best for elevene. Skolen har ikke tydelige svar på hvordan lærerrollen skal kompletteres eller utfordres av vernepleierne til beste for elever (Gjertsen et al., 2018, s. 170 og 174; Meld. St. 6, (2019-2020), s. 87). Økt krav om faglige prestasjoner kan ha ført til trivselsvansker og helseplager blant elever, og forsterket behovet for sosialfaglige yrkesgrupper i skolen (Gjertsen et al., 2018, s. 168).

Brask et al. (2016) skriver at vernepleieren har kompetanse på tvers av helse- og sosialfag, og kan møte et bredt spekter av behov. Dette kan være viktig når problem er i grenselandet mot psykiatritjenesten. Rollen som *brobygger* krever evne til tverrfaglig samarbeid for å styrke samarbeidet mellom elev, skole, foreldre og andre instanser (s. 161-165). Som partner har vernepleieren ansvar for samarbeid nær eleven, og å tilpasse tilnærmingene til den enkelte behov (s. 63-68).

3 Metode

I dette kapitlet har vi redegjort for litteraturstudie som metode. Metoden ble brukt for å besvare problemstillingen «**Hvordan kan vernepleiere bidra i forebygging av ufrivillig skolefravær?**». Fem vitenskapelige artikler er blitt systematisk utvalgt gjennom søk i databaser, med formål om å besvare problemstillingen. Søkeprosessen blir forklart og illustrert gjennom en søkematrise. Avslutningsvis har vi redegjort for metoden som ble brukt for å analysere data fra artiklene.

3.1 Litteraturstudie som metode

I en litteraturstudie blir kunnskap systematisert fra skriftlige kilder. Dette innebærer innsamling og kritisk gjennomgang av litteratur, og sammenfatning av resultatene (Thidemann, 2019, s. 77). I litteraturstudier anvendes ikke en bestemt metode som eksempelvis intervju eller spørreskjema (Dalland, 2012, s. 228). Det empiriske grunnlaget til denne studien er innhentet fra vitenskapelige artikler. Empiri innebærer at kunnskapen er bygd på erfaringer fra virkeligheten (Thidemann, 2019, s. 56). Forfatterne i artiklene vi valgte har brukt kvalitative metoder. Hensikten med kvalitative studier er å få kunnskap om menneskelige egenskaper som meninger, opplevelser, erfaringer, forventninger, tanker, motiver, holdninger og nyanser (Thidemann, 2019, s. 76). Kvalitative metoder bygger med andre ord på teorier om fortolkning og menneskelige erfaring, og fra vitenskapsteorien kalles dette hermeneutikk og fenomenologi (Sverdrup, 2020, s. 59).

3.2 Innledende søk og PICO-skjema

Innledende søk om ufrivillig skolefravær startet i Google Scholar, Idunn, ORIA og databasene i EBSCO. Målet med innledende søk var å finne ut hvor mye som var skrevet om problemfeltet, og omfanget av litteratur og forskning som kunne knyttes opp mot problemstillingen (Thidemann, 2019, s. 81). Det var i løpet av de innledende søkene vi kom frem til problemstillingen vår. Etter problemstillingen var formulert, startet vi det systematiske søket i et flertall av databaser. Treffsikre søk krever en gjennomtenkt søkestrategi.

For å konkretisere søkene etter vitenskapelige artikler brukte vi rammeverket PICO. PICO er en forkortelse av konkrete deler av problemstillingen og vil være til hjelp når det skal formuleres gode søkespørsmål (Haagensen & Løkke, 2022, s. 65-66). Ifølge Sverdrup (2020, s. 95) er det lurt å anvende problemstillingen til å formulere nøyaktige søkeord. Tabell (3.2.1) viser ordene vi brukte for å danne søkestrenger.

Tabell 3.2.1: PICO-skjema

(P) Population/patient/problem	(I) Intervention	(cO) Outcomes
Ungdom med ufrivillig skolefravær	Vernepleiere i skolen	Forebygge ufrivillig skolefravær
Elev*	Miljøarbeidere	Skolevegring
Pupil*	Social workers in schools	School refusal
School child*	Support workers	School reluctance
Youth	Preventive social work	School absence
Child*	School nursing	School attendance problems
Primary aged children	Social workers	School absenteeism
Adolescence	Social worker*	School dropout

3.3 Inklusjons- og eksklusjonskriterier

I forkant av søkene satte vi inklusjon- og eksklusjonskriterier for å begrense og systematisere søkene. Inklusjons- og eksklusjonskriteriene angir hvilke artikler vi mener skal innlemmes i søket og hvilke som skal utelates (Sverdrup, 2020, s. 95) og vises i tabell (3.3.1).

Tabell 3.3.1: Inklusjon og eksklusjonskriterier

Inklusjonskriterier	Eksklusjonskriterier
Fagfellevurdert	Ikke fagfellevurdert
Vitenskapelig artikkel	Fagartikler
Elever på grunnskolen	Elever på høyskoler/universitet
Kvalitativ forskning	Kvantitativ forskning
Skolevegring/ufrivillig skolefravær	Lærerens perspektiv
Publiserings-år: 2012-2022	Eldre enn 2012

Vi valgte å kun inkludere vitenskapelige artikler som er fagfellevurdert. Dette sikrer at artiklene er av høy kvalitet og at resultatene er relevante og pålitelige. Kriteriet for publiserings-år skulle sikre at artiklenes innhold ikke var utdatert. Vi valgte å kun se etter artikler hvor forfatterne brukte kvalitativ metode. Vi satte krav om at artiklene skulle handle om elever med ufrivillig skolefravær. Til slutt valgte vi å se vekk fra artikler som kun omhandlet lærerens perspektiv, ettersom vi ønsket å fokusere på meningene, opplevelsene og erfaringene til sosialarbeideren, eleven og pårørende.

3.4 Søkeprosessen, datainnsamling og litteraturmatrise

Vi brukte PICO for å danne søkestrenger og utførte søk i databasene: Academic Search Elite, Education source, SocINDEX, ERIC, CINAHL og ScienceDirect. I løpet av de grunnleggende søkene fant vi ingen nordiske artikler som falt innenfor inklusjonskriteriene og derfor søkte vi etter artikler fra andre land. Vi fant heller ingen artikler som omhandlet både *vernepleiere* og *ufrivillig skolefravær*. Derfor søkte vi etter sosialarbeideres perspektiv, ettersom vernepleiere oftest inntar denne rollen i skolesystemet. For å gjøre søkene oversiktlige og systematiske valgte vi å illustrere søkene gjennom en søkematrise. Søk i hele teksten ble brukt i alle databasene utenom ERIC. Søk uten denne funksjonen resulterte i få eller ingen resultater. Tabell (3.4.1) illustrerer søkeprosessen som førte til de valgte artiklene.

Tabell 3.4.1: Søkematrise

Dato	Søk	Database	Søkeord	Avgrensninger	Treff	Lest sammendrag	Lest fulltekst	Inkludert
04.01 2023	1	SocINDEX	Adolescence AND Social workers AND school absenteeism	Full tekst, vitenskapelig artikkel, maks 10 år	36	6	2	1
05.01 2023	2	ERIC	Support workers AND School dropout	Full tekst, vitenskapelig artikkel, maks 10 år	1	1	1	1
05.01 2023	3	Academic search elite	School children AND Support workers AND School refusal	Full tekst, vitenskapelig artikkel, maks 10 år	4	2	2	1
05.01 2023	4	Education source	School children AND social work AND School dropout	Full tekst, vitenskapelig artikkel, maks 10 år	262	12	3	1
16.01 2023	5	ERIC	School non- attendance AND primary aged- children	Full tekst, vitenskapelig artikkel, maks 10 år	1	1	1	1

For å gjøre tabellen oversiktlig, inkluderte vi kun søkene som resulterte i de valgte artiklene. Vi brukte forskjellige søkestrenger i stedet for å inkludere synonymer med *OR* i samme søkestreng. Ved å gjøre det på denne måten fikk vi færre treff og dermed en bedre oversikt over hvilke artikler som kom frem fra hvert søk.

Etter å ha valgt fem artikler lagde vi en litteraturmatrise for hver artikkel (tabell 3.4.2-3.4.6) etter mal fra Thidemann (2019, s. 95). Litteraturmatrisene er en presentasjon av innholdet i de fem artiklene. Arbeidet med litteraturmatrisene ga oss en god oversikt over innholdet i hver artikkel.

Tabell 3.4.2: Litteraturmatrise artikkel 1

Artikkel 1: Belgia	Berghe, L. V. D., Pauw, S. D. & Vandeveld, S. (2022). A practice-based approach toward school dropout: Support workers' perspectives on supporting students. <i>The journal of educational research</i> , 115(2), 99-110. https://doi.org/10.1080/00220671.2022.2042169
Hensikt	Å identifisere effektive strategier for å forhindre ufrivillig skolefravær og støttearbeidernes bidrag for å bygge elevengasjementet og gi elevstøtte.
Sted	Studien ble gjennomført i forskjellige skoler i Ghent i Belgia.
Populasjon	32 støttearbeidere. Inklusjonskriterier var at deltakerne skulle representere mangfoldet i jobbtitler og arbeidsmiljøer som var i kontakt med elever med skolefraværproblematikk.
Metode	Kvalitativ studie med semistrukturerte dybdeintervjuer.
Resultat	Resultatet kategoriseres i 7 temaer som skal forebygge ufrivillig skolefravær: (1) Kontinuitet i utdanning og omsorg for risikoutsatte elever ved overgangsperioder. (2) Samarbeid mellom skoler og arbeidsmarkedet, praksisdager i bedrifter for å øke jobbmuligheter. De pekte også på risikoen for at arbeidsmarkedet kan friste elever til å forlate skolen til fordel for inntekt. (3) Positivt skoleklima, fysisk og sosialt, for å holde elever engasjert. (4) Positive tilbakemeldinger og fokusere på elevens styrke istedenfor å benytte straff. (5) Tilstedeværelse i livet til elever som er i fare for å falle fra. (6) Involvere nettverket til den risikoutsatte eleven i utdanningen. (7) Styrke elevens autonomi.
Kvalitet	Fra et fagfelleurdert tidsskrift (nivå 2). Fremgangsmåte er beskrevet. Forfatterne beskriver styrker og svakheter ved studien. En av svakhetene er at det er et stort mangfold av profesjoner representert og at intervjuobjektene kun er hentet fra Ghent, dette kan gjøre at det er vanskelig å generalisere resultatene. Forfatterne påpeker også at deltakernes synspunkter belyses i form av gitte teoretiske rammeverk (styrking av engasjement) og at det kunne være interessant å hente deltakernes mening i lys av andre teoretiske rammeverk også.
Etikk	Forfatterne oppgir at de innhentet samtykke fra alle involverte parter, samt at de utga informasjon om støttearbeiderens rettigheter. Anonymitet gjennom studien er ivaretatt.
Relevans	Støttearbeidernes praksisfelt er overførbart til vernepleierens rolle i norske skoler. Studien peker både på roller og effektive tiltak for å forebygge ufrivillig skolefravær, og dette anser vi som relevant ifm. vernepleierens rolle og hvordan ufrivillig skolefravær kan forebygges i norske skoler. Det samfunnsøkonomiske-landskapet i Ghent kan i stor grad sammenlignes med Norges.

Tabell 3.4.3: Litteraturmatrise artikkel 2

Artikkel 2: Romania	Trancă, L. M. (2020). The Role of Social Workers and Current Difficulties Faced by Social Workers in the Prevention of School Dropout in Western Romania. <i>Revista de asistentă socială</i> , 1, 157-167.
Hensikt	Å belyse sosialarbeidernes roller ifm. forebygging av ufrivillig skolefravær og å identifisere utfordringene som sosialarbeiderne i Romania opplever i forbindelse med forebygging av ufrivillig skolefravær.
Sted	En region i Vest-Romania hvor skolene hadde klare mål om å forhindre skolefravall og som hadde ansatt sosialarbeidere i dette arbeidet.
Populasjon	22 sosialarbeidere (10 fra offentlige institusjoner og 12 fra private institusjoner, 20 kvinner og 2 menn som gjennomsnittlig var 39 år). Kriterier var: yrkesrolle (sosialarbeider) og aktivitetsfelt (forebygging av skolefravall).
Metode	Kvalitativ studie med semistrukturerte intervjuer.
Resultat	Studiens resultatdel avdekker at sosialarbeidere spiller en viktig rolle i å hindre tidlig skolefravall ved å jobbe målrettet med risikoutsatte barn, deres familier og lokalsamfunnet. De fungerer som saksbehandlere, ved å gjennomføre kartlegginger og designe intervensjonsplaner. Sosialarbeiderne vektlegger relasjonsbygging med elevene og samarbeid med andre fagpersoner, som lærere og psykologer, for å håndtere elevenes komplekse behov. Det fremkommer også at sosialarbeiderne opplever vanskeligheter med å etablere effektive partnerskap, manglende kommunikasjon, manglende ressurser og støtte, og flere av de ansatte opplever utbrenthet. For å overvinne disse utfordringene bruker sosialarbeidere strategier som å holde kontakt med familier og lærere, delta på foreldrekurs og søke støtte fra frivillige organisasjoner. De står også overfor ulike arbeidsrelaterede farer, inkludert risiko for fysisk vold fra mottakere av hjelpen de gir, høyt arbeidspress, risikoen for fiasko og helsefarer.
Kvalitet	Fra et fagfellevurdert tidsskrift (nivå 1). Forfatteren av studien viser tydelig fremgangsmåten i forbindelse med innhenting av informasjon. Forfatterne beskriver derimot ikke styrker og svakheter med egen studie.
Etikk	Forfatterne oppgir ingen etiske overveielser.
Relevans	Etter vår tolkning av sosialarbeidernes rolle, ut ifra slik artikkelen beskriver den, ønsket vi å bruke denne artikkelen da sosialarbeidernes rolle kan sammenlignes med vernepleierens rolle i skolen. I første del av resultatet beskriver forfatterne sosialarbeidernes roller. I resultatdelens to siste deler, hvor intervjuobjektene beskriver utfordringer og farer i forbindelse med arbeidet sitt, finner vi at dette i liten grad kan sammenlignes med de utfordringer vernepleiere kan møte i norske skoler. Det er også en stor økonomisk forskjell på Vest-Romania og Norge. Dette vurderte vi som en styrke ved at artikkelgrunnlaget vårt da i størst grad ga et nyansert bilde på ufrivillig skolefravær i land med lavere økonomisk status og omvendt.

Tabell 3.4.4: Litteraturmatrise artikkel 3

Artikkel 3: USA	Webber, K. S. (2018). A Qualitative Study of School Social Workers' Roles and Challenges in Dropout Prevention. <i>Children & schools</i> , 40(2), 82-90. https://doi.org/10.1093/cs/cdy003
Hensikt	Å beskrive sosialarbeidernes roller og utfordringer/barrierer i arbeidet med å forebygge ufrivillig skolefravær. I artikkelen belyses også konteksten dette arbeidet foregår i.
Sted	Urbant skoledistrikt sør-øst i USA der sosialarbeidere brukes aktivt for å forebygge ufrivillig skolefravær.
Populasjon	8 sosialarbeidere fra forskjellige skoler i distriktet, 2 skolerådgivere, koordinatoren på distriktsnivå for «studenttjenester for hjemløse» og direktøren for distriktets studentstøtteavdeling. Alle deltakerne var kvinner og hadde arbeidserfaring fra 1 til 10 år (i deres nåværende posisjon). 6 stk. Jobbet på videregående og 4 stk. jobbet i ungdomsskolen.
Metode	Kvalitativ studie med semistrukturerte intervjuer.
Resultat	Resultatet deles inn i 3 kategorier: (1) Barrierer for skolegangen var at elever og foreldre opplevde forvirring og frustrasjon rundt store mengder retningslinjer, krav om obligatorisk tilstedeværelse og at skolene ikke tilrettela for fremmedspråklige elever. I tillegg var også økonomien et viktig tema i forbindelse med skoleoppmøte da elever forlot skolen for å kunne støtte seg selv og familien økonomisk. (2) Forebygging og intervensjonstiltak dreide seg hovedsakelig om: « <i>Truancy Court</i> » hvor målet var å undersøke årsaken til fraværet, intensiv støtte til risikoelever og hente tilbake elever som allerede har sluttet å komme på skolen. Strategien for å hente tilbake elever viste seg å være mindre vellykket på grunn av manglende behandling av de underliggende problemene. (3) Tema tre dreide seg om utfordringer ifm. forventninger av sosialarbeidernes rolle. Sosialarbeiderne opplevde vanskeligheter med å skulle velge mellom å støtte eleven individuelt eller følge skoleorganisasjonens prestasjonsmål.
Kvalitet	Fra et fagfellevurdert tidsskrift. Forfatteren beskriver metode og fremgangsmåte. En av begrensningene med studien er at den strekker seg over et kort tidsrom. Forfatteren bemerker også en begrensning rundt utvalget av deltakere (kun 12 og at alle var kvinner). Validiteten og reliabiliteten styrkes gjennom bruket av sitater gjennom hele resultatdelen.
Etikk	Forfatteren oppgir ingen etiske overveielser.
Relevans	Vi finner studien relevant for oppgaven da sosialarbeidernes rolle i stor grad kan minne om rollen til vernepleiere i norske skoler. Studien inkluderer elever som utvikler fravær grunnet økonomiske vansker. Disse aspektene kan ved første øyekast virke lite relevant for «norske» øyner, men norsk forskning viser at det også foreligger tydelige sosioøkonomiske forskjeller blant norske familier.

Tabell 3.4.5: Litteraturmatrise artikkel 4

Artikkel 4: England	Corcoran, S., Bond, C. & Knox, L. (2022). Emotionally based school non-attendance: two successful returns to school following lockdown. <i>Educational psychology in practice</i> , 38(1), 75-88. https://doi.org/10.1080/02667363.2022.2033958
Hensikt	Å utforske hva som gjorde at to skolebarn med emosjonsbasert / angstbasert skolefravær etter Covid 19-nedstengningen, klarte å komme tilbake til skolen.
Sted	To skoler i England.
Populasjon	Foreldre, skolepersonalet og psykolog til to barn med emosjonsbasert fravær. Totalt 8 personer blir intervjuet (4 per barn).
Metode	Kvalitativ studie med digitale semistrukturerte intervjuer.
Resultat	Resultatdelen er delt i 5 temaer. (1) Godt samarbeid mellom skole og hjem var viktig for at barnet skulle oppleve at aktørene snakket sammen. Det kom også frem at det foreldre tidvis opplevde at skolen ikke lyttet til dem. (2) Funksjonell tilnærming innebar felles forståelse av faktorer som skapte motstand mot skolen og hva som trakk eleven mot hjemmet. Viktige faktorer var at eleven opplevde kontroll, trygghet og forutsigbarhet. (3) Positive relasjoner innebar at ansatte hadde forståelse for psykiske helsebehov og at elevene ble møtt med en positiv og rolig tilnærming for å redusere angsten. Samtidig var det viktig med emosjonell støtte fra foreldrene, søsken og besteforeldre. (4) At profesjonsutøvere reflekterte rundt en fleksibel og individualisert tilrettelegging på skolen sammen med kollegaer og andre aktører var viktig for å sikre et helhetlig tilbud til elevene. (5) Samarbeid med andre fagpersoner og faglig drøfting bidro til samarbeid og elevens følelse av trygghet.
Kvalitet	Fra fagfelleurdert tidsskrift (nivå 1). Fremgangsmåte er beskrevet av forfatterne. De drøfter styrker og svakheter ved studien sin. Svakheterne går ut på mengden intervjuobjekt (hvert barn hadde bare 4 representanter, totalt 8 deltakere). I tillegg mangler også elevenes egne meninger da denne studien formidler støtteapparatet rundt elevene sine synspunkt. Forfatterne nevner også at valg av digitale intervjuer kan ha vært en begrensning ved at de deltakerne som ikke hadde tilstrekkelig digital kunnskap ikke kunne delta. Forfatterne bruker sitater aktivt, noe som styrker reliabiliteten. Det at forfatterne velger å fokusere på bare to elever gjør at resultatet er detaljert og gir mye informasjon. På en annen side kan det drøftes om resultatet da kan generaliseres.
Etikk	Forfatterne redegjør for at de følger regionale etiske retningslinjer for forskningsstudier.
Relevans	Intervjuobjektene synspunkter rundt effektive tiltak, i forbindelse med arbeidet med å få de to elevene tilbake på skolen, gir nyttig informasjon til hvordan vernepleiere i Norge kan arbeide i forbindelse med forebygging av ufrivillig skolefravær. I siste del av resultatet drøftes også de ulike profesjoners roller i arbeidet med å forebygge ufrivillig skolefravær, denne informasjonen kan benyttes for vernepleiere i Norge ved at den styrker en forståelse av vernepleierens rolle i skolen ifm. forebygging av ufrivillig skolefravær.

Tabell 3.4.6: Litteraturmatrise artikkel 5

Artikkel 5: England	Nuttall, C. & Woods, K. (2013). Effective intervention for school refusal behaviour. <i>Educational psychology in practice</i> , 4(29), 347-366. https://doi.org/10.1080/02667363.2013.846848
Hensikt	Å undersøke effektive tiltak for forebygging av ufrivillig skolefravær ved å vurdere perspektivene til foreldre, barn og unge, fagpersoner og lærere.
Sted	To skoler i Manchester i England.
Populasjon	Totalt ble 16 intervjuer av elevene, foreldre, « <i>attendance officer</i> », familiestøtte-ansatt og helseprofesjoner.
Metode	Kvalitativ studie med semistrukturerte intervjuer med elevene, foreldrene, lærere og andre fagpersoner, samt innhenting av saksdokumenter.
Resultat	I resultatdelen kommer det frem at effektive intervensjoner for å forebygge ufrivillig skolefravær er å tilrettelegge for et trygt og omsorgsfullt miljø som fremmer følelsen av tilhørighet, selvtillit og selvfølelse, fremme positive relasjoner og regelmessig kontakt mellom elev og støtteperson. Andre viktige tiltak er å fokusere på elevens styrker og interesser, involvere dem i beslutningsprosesser, sette klare grenser og vedlikeholde struktur. Intervjudeltakerne påpeker også at det er viktig å involvere familier og andre fagpersoner i prosessen. Det er også viktig å identifisere behov tidlig, ha effektive systemer for å overvåke oppmøte, ha tilgang til spesialiserte tjenester og samarbeide tverrfaglig. Regelmessig overvåkning, evaluering og feiring av fremgang er også viktig, samt å ha en nøkkelperson tilgjengelig som det alltid er mulig å få tak i på skolen.
Kvalitet	Fra fagfellevurdert tidsskrift (nivå 1). Forfatterne redegjør for metode og fremgangsmåte. De redegjør for metodiske begrensninger i studien. Data ble innhentet i etterkant av intervensjonsperioden og ikke imens den foregikk. Dette kan påvirke resultatene ved at intervjudeltakerne kanskje hadde andre perspektiv i etterkant en det de hadde underveis. Studiens kvalitet kan også preges av antall elever som kartlegges og undersøkes. På en side kan funnene være litt for rettet mot de to elevene og deres situasjon. På den andre siden gir dette en nøye og detaljert beskrivelse av effektive tiltak for å forebygge ufrivillig skolefravær. Forfatterne bruker sitater, dette styrker studiens reliabilitet.
Etikk	Forfatterne redegjør for at de følger etiske retningslinjer for forskningsstudier. Samtykke fra elevene og foreldrene ble innhentet og forfatterne etterstrebet å hindre at studien skulle fremprovosere stress eller uønskede følelser hos de to valgte elevene.
Relevans	Studien ble valgt på bakgrunn av funnene. I resultatdelen pekes det på viktigheten av en holistisk tilnærming. Denne tilnærmingen passer godt med vernepleierens helse- og sosialfaglige kompetanse. I resultatdelens siste del innhentes synspunkter rundt «den profesjonelles- og systemets rolle». Informasjon i denne delen peker på viktigheten av profesjoner, som i stor grad innehar samme egenskaper som vernepleiere (« <i>attendance officers</i> » og « <i>key adult</i> »), i skolesystemet.

3.5 Vurdering av artiklenes troverdighet og etiske overveielser

Vi brukte kanalregisteret (Hkdir, u.å.) for å forsikre oss om at artiklene var vitenskapelige. Norsk senter for forskningsdata (Hkdir, u.å.) opplyser på sin nettside at enkelte fagfelleverderte tidsskrift kan være utelatt fra deres oversikt. Dette gjelder for tidsskriftet som har utgitt artikkel 3 i datagrunnlaget vårt (*A Qualitative Study of School Social Workers' Roles and Challenges in Dropout Prevention*). Tidsskriftet for artikkelen er *Children & Schools* og utgis av Oxford Academic. Ifølge kanalregisteret for vitenskapelige publikasjoner er Oxford Academic som forfatter vurdert til nivå 2. Det fremkommer også i databasen Eric at artikkel 3 er «Peer Reviewed» og vi har grunn til å tro at artikkelen dermed er fagfellevurdert og en vitenskapelig artikkel. Alle øvrige publiseringskanaler var på nivå 1 eller 2.

Videre brukte vi en sjekklister for kritisk vurdering av kvalitative studier, inspirert av *Critical appraisal skills programme checklist* (helsebiblioteket, 2020). Sjekklisten har 10 spørsmål og hjelper å vurdere om artiklene er relevante og pålitelige. Det er viktig å opprettholde akademiske normer ved oppgaveskriving (Thidemann, 2019, s. 12). Retningslinjene til VID for oppgaveskriving ble fulgt. Vi gjorde oss også kjent med forskningsetiske retningslinjer fra den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (De nasjonale forskningsetiske komiteene, 2021). Vi har ikke innhentet informasjon fra andre personer i studien. All data er innhentet gjennom vitenskapelige artikler. Reliabiliteten og validiteten til studien blir diskutert i kapittel (5.5).

3.6 Tematisk analyse

Vi valgte å følge Braun og Clark (2006, s. 87-93) sin tematiske analyse. Kiger og Varpio (2020) skriver at hensikten med metoden er å analysere kvalitative data og at dette gjøres ved å søke på tvers av et datasett for å identifisere, analysere og rapportere gjentatte mønstre (s. 2). De skriver at metoden innebærer tolkning av dataen som blir brukt. Analysemetoden til Braun og Clark (2006) innebærer en seks-steps plan. Første steg er å gjøre seg godt kjent med artiklenes innhold. Dette gjorde vi ved å kritisk lese gjennom artiklene mens vi skrev referat. Andre steg er å identifisere eventuelle sammenhenger og særtrekk i artiklene, også kalt koder. I denne fasen brukte vi aktivt de valgte forskningsspørsmålene for å avdekke koder som omhandlet: (1) *miljøterapeutens roller* og (2) *effektive tiltak*.

Vi brukte to ulike farger for å skille funn av roller og tiltak i de fem forskningsstudiene og markerte setninger, sitater, ord og uttrykk som svarte på forskningsspørsmålene. Totalt endte vi opp med 111 «rolle»-koder og 81 «tiltak»-koder. I fase tre tok vi for oss en og en artikkel og systematiserte kodene i «rolle»-tema og «tiltak»-tema slik at vi fikk bedre forståelse for hva forfatterne betegnet som viktige roller og tiltak ved forebygging av ufrivillig skolefravær. I fase fire omformulerte vi noen av temaene for at de skulle passe bedre inn i en tabell. Vi sjekket hele tiden opp temaene med originalkildene for å sikre at vi ikke bevegde oss vekk fra essensen av artiklene. I dette stadiet satt vi igjen med en oversikt over foreløpige temaer, systematisert i tabell (3.6.1) inspirert av Aveyard (2018).

Tabell 3.6.1: Foreløpige temaer

Artikkel 1	Artikkel 2	Artikkel 3	Artikkel 4	Artikkel 5
(roller)	(roller)	(roller)	(roller)	(roller)
1. Bli kjent med eleven gjennom hjemmebesøk og samtale med foreldre 2. Gode relasjoner til foreldre og mellom foreldre og skolen	1. Bli kjent med elevens historie og forhold i hjemmet 2. Fremme samarbeid mellom skole og foreldre gjennom foreldreveiledning	1. Innhente informasjon om elevens bo-status og hjelpebehov 2. Skape en kobling mellom hjemmet og andre hjelpeaktører	1. Lytte til foreldrenes kunnskap om eleven for å forstå dens behov 2. Skape trygghet gjennom å fremme gode relasjoner mellom familien, eleven og skolen	1. Ha et holistisk syn på elevens psykiske og fysiske behov i hjemmet og på skolen 2. Veilede foreldre i hvordan de kan skape relasjoner med barnet sitt og med ansatte på skolen
(tiltak)	(tiltak)	(tiltak)	(tiltak)	(tiltak)
3. Utføre hjemmebesøk for å forstå elevens omstendigheter bedre 4. Fremme elevens autonomi og at eleven kan forme eget narrativ	3. Drive systembasert praksis og delta i alle deler av et kvalitetsarbeid 4. Respekt for ulikheter og at man har forskjellige styrker	3. Kartlegge oppmøte, hjelpebehov, boforhold og atferd 4. Sette mål sammen med elevene og informere om hva som skal til for å nå disse	3. Kartlegge eleven som opplever ufrivillig skolefravær og danne målrettede intervensjoner 4. Fremme autonomi og selvbestemmelse ved å inkludere eleven i utforming av tiltak	3. Evaluering av pågående tiltak, positive tilbakemeldinger og feiring av progresjon 4. Vektlegge elevens synspunkter og fremme motivasjon ved å forme undervisningen etter elevens ønsker

I analysen ble seks temaer valgt vekk på bakgrunn av at to eller flere artikler ikke inneholdt temaene. Denne selektive fasen er en kvalitetssikring av at de endelige temaene er relevant, samtidig som vi også mister litt av artiklenes nyanser. I fase fem analyserte vi temaene på tvers av artiklene og kategoriserte undertemaene i fire hovedtemaer (to «rolle»-tema og to «tiltak»-tema). Kategoriseringen av de endelige temaene blir illustrert i egen tabell (tabell 3.6.2), også inspirert av Aveyard (2018).

Tabell 3.6.2: Kategorisering av temaer i overordnede tema

Tema fra artikler (roller)	Sammenfattet tema (roller)
<ol style="list-style-type: none"> 1. Bli kjent med eleven gjennom hjemmebesøk og samtale med foreldre 2. Bli kjent med elevens historie og forhold i hjemmet 3. Innhente informasjon om elevens bo-status og hjelpebehov 4. Lytte til foreldrenes kunnskap om eleven for å forstå dens behov 5. Ha et holistisk syn på elevens psykiske og fysiske behov i hjemmet og på skolen 	<p>Ha et helhetlig syn på eleven</p>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Gode relasjoner til foreldre og mellom foreldre og skolen 2. Fremme samarbeid mellom skole og foreldre gjennom foreldreveiledning 3. Skape en kobling mellom hjemmet og andre hjelpeaktører 4. Skape trygghet gjennom å fremme gode relasjoner mellom familien, eleven og skolen 5. Veilede foreldre i hvordan de kan skape relasjoner med barnet sitt og med ansatte på skolen 	<p>Være bindeledd mellom skolen og hjemmet</p>
Tema fra artikler (tiltak)	Sammenfattet tema (tiltak)
<ol style="list-style-type: none"> 1. Utføre hjemmebesøk for å forstå elevens omstendigheter bedre 2. Drive systembasert praksis og delta i alle deler av et kvalitetsarbeid 3. Kartlegge oppmøte, hjelpebehov, boforhold og atferd 4. Kartlegge eleven som opplever ufrivillig skolefravær og danne målrettede intervensjoner 5. Evaluering av pågående tiltak, positive tilbakemeldinger og feiring av progresjon 	<p>Systematisk kartlegging, utarbeide og evaluere tiltak</p>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Fremme elevens autonomi og at eleven kan forme eget narrativ 2. Respekt for ulikheter og at man har forskjellige styrker 3. Sette mål sammen med elevene og informere om hva som skal til for å nå disse 4. Fremme autonomi og selvbestemmelse ved å inkludere eleven i utforming av tiltak 5. Vektlegge elevens synspunkter og fremme motivasjon ved å forme undervisningen etter elevens ønsker 	<p>Styrke elevens autonomi</p>

4 Resultat

I dette kapitlet presenteres resultatene som kom frem etter å ha analysert data fra fem utvalgte vitenskapelige artikler. Overskriftene i kapitlet består av sammenfattede tema som ble definert ut fra sammenhenger og særtrekk vi fant i artiklene. Resultatene fra analysen vil være med på å danne det empiriske grunnlaget, med formål om å besvare problemstillingen: «**Hvordan kan vernepleiere bidra i forebygging av ufrivillig skolefravær?**».

4.1 Ha et helhetlig syn på eleven

Miljøterapeutens rolle er å ha et helhetlig syn på eleven, noe som innebærer å forstå og ta hensyn til elevens omstendigheter, historie og behov både fysisk og psykisk (Nuttall & Woods, 2013). Berghe et al. (2022) skriver at dette kan oppnås gjennom flere metoder, som for eksempel hjemmebesøk og samtaler med elevens foresatte.

Hjemmebesøket gir miljøterapeuten muligheten til å bli kjent med elevens omgivelser og familiære situasjon. Det kan gi viktig informasjon om hvordan eleven trives hjemme, og hva som kan påvirke elevens oppførsel og velvære på skolen. Samtaler med elevens foresatte gir også miljøterapeuten innsikt i elevens historie, og kan bidra til å forstå bakgrunnen for eventuelle utfordringer eleven møter (Berghe et al., 2022). Trancá (2020) skriver at miljøterapeuten tar en biopsykososial vurdering når den er i hjemmet, for å forstå hvordan psykologiske svar samspiller med de somatiske forholdene, dette for å få et mer helhetlig syn (s. 159-160). Ved å gjøre en slik vurdering og besøk, vil en få et bedre overblikk over forholdene til eleven i hjemmet.

Nuttall og Woods (2013) skriver at det også er viktig for miljøterapeuten å ha et holistisk syn på elevens behov, som betyr å se eleven som en helhet og å ta hensyn til både fysiske og psykiske aspekter (s. 358). I tillegg til å samle informasjon om eleven, er det viktig å lytte til de foresatte sin kunnskap om eleven (Corcoran et al., 2022, s. 82). Foresatte har ofte en unik innsikt i elevens liv og kan bidra med verdifull informasjon om elevens behov, og hva som kan hjelpe eleven å lykkes (s. 82-85).

4.2 Bindeledd mellom skolen og hjemmet

For å forebygge ufrivillig skolefravær peker artiklene på viktigheten av å styrke relasjonene mellom elev, foresatte og skole (Berghe et al., 2022, s. 105; Corcoran et al., 2022). Godt samarbeid og regelmessig dialog mellom miljøterapeut og hjem er av uvurderlig verdi (Nuttall & Woods, 2013, s. 357). Når de voksne på begge arenaer samarbeider gir det større trygghet for eleven, og det øker muligheten for at elevens synspunkter og erfaringer blir verdsatt (Corcoran et al., 2022, s. 81-82). Når foresatte føler seg verdsatt og tatt på alvor er de mer villige til å dele sitt syn, og de setter pris på praktiske råd fra miljøterapeuten (s. 82-84). Det kan ha stor gevinst med en kontaktperson som foreldrene stoler på, og at denne er tilgjengelig som støtte og veileder for familien. Hjemmebesøk anbefales for å skape positive forbindelser, og for å bli bedre kjent med elevens hjemmemiljø (Berghe et al., 2022, s. 105; Nuttall & Woods, 2013, s. 357).

God relasjonen mellom miljøterapeut og elev, kan bidra til redusert skolefravær (Berghe et al., 2022, s. 105). For eleven kan det være viktig å ha en nøkkelsatt som den kan bygge god relasjon med (Nuttall & Woods 2013, s. 359). For å lykkes i dette anbefales det å fysisk oppsøke eleven, gjerne med hjemmebesøk, og vise genuin interesse (Berghe et al., 2022, s. 105). Det anbefales å raskt ta initiativ til møte med elev og foresatte for å lytte til elevens synspunkter av skolefraværet, og slik anerkjenne eleven (Nuttall & Woods 2013, s. 358).

For å styrke relasjonen mellom eleven og foresatte viser Nuttall og Woods (2013, s. 355-357) hvordan de veiledet foreldrene til å skape gode opplevelser sammen som familie, og videreutvikle foreldreferdighetene. Trancá (2020) har en mer insisterende tilnærming til foreldresamarbeidet. De går på hjemmebesøk, har ofte telefonsamtaler og møter. Foreldreveiledningen er organisert som et kurs, og det observeres at foreldrene sin atferd overfor barna endres til det bedre (s. 163). Det foreslås å gå på hjemmebesøk for å bli kjent med foreldre og livsforholdene til familien (Berghe et al., 2022, s. 105). I tillegg til hjem-skole samarbeidet kan miljøterapeuten bidra i å koble familien på andre ressurser i lokalsamfunnet, og bygge broer mellom skole, helse- og velferdstjenester og andre aktuelle aktører (Berghe et al. 2022, s. 103; Corcoran et al., 2022, s. 84).

4.3 Systematisk kartlegging, utarbeide og evaluere tiltak

Et gjennomgående tema i forskningsstudiene var viktigheten av systematisk kartlegging, utarbeiding og evaluering av tiltak. Trancă (2020) skriver at identifisering av elever i risikozonen kan hindre stans i utdanningsløpet ved at tiltak tidlig iverksettes (s. 161). Miljøterapeuter i Webber (2018) sin studie identifiserer elever i risikozonen ved å ta i bruk det de kaller «truancy court». Tiltaket går ut på at elever som overskrider en gitt mengde fravær kalles inn til et møte, sammen med foreldrene og miljøterapeutene på skolen, hvor målet er å finne årsaken til fraværet (s. 85). Nuttall og Woods (2013) skriver om viktigheten av å identifisere elever i risikozonen og om effektive systemer for å overvåke oppmøte. En forståelse for at eleven kan oppleve utfordringer både i hjemmet og skolen er viktig for å forstå årsaken til fraværet, og utarbeide effektive tiltak (s. 358).

Trancă (2020) beskriver verdien av systematisk kartlegging. Hun skriver at miljøterapeutene på skolen i Romania arbeidet i alle deler av saksbehandlingsprosessen: (1) innledende evaluering av elevens behov, (2) implementering av tiltaksplan, (3) underveis-vurdering av intervensjonsprosessen og til slutt (4) evaluering av intervensjonens effekt (s. 160). I tre av studiene fremkommer det at god kommunikasjon, det å inkludere meninger og tanker fra kollegaer, andre profesjoner og skoler var viktig for at utarbeiding av tiltak skulle være kunnskapsbasert (Berghe et al., 2022, s. 104; Corcoran et al., 2022, s. 84; Nuttall & Woods, 2013, s. 358). Ettersom foreldre ofte er de som kjenner eleven best er det viktig å innhente deres tanker da de ofte er de første som merker endret atferd ifm. ufrivillig skolefravær (Corcoran et al., 2022, s. 82). Funnene fra fire av fem studier peker på viktigheten av å kartlegge familiens hjelpebehov i hjemmet og at intervensjoner også rettes mot familier som en helhet (Berghe et al., 2022, s. 105; Trancă, 2020, s. 160; Webber, 2018, s. 87; Nuttall & Woods, 2013, s. 357-358). En miljøterapeut fra en skole i USA skriver at: "True social work is helping connect families to community resources." (Webber, 2018, s. 87). Funn fra forskningen til Nuttall & Woods (2013) påpeker at kartlegging av familiens behov, og nødvendig støtte, var viktig for en helhets-forebygging ettersom elevens atferd på skolen i stor grad ble preget av miljøet hjemme (s. 357).

4.4 Styrke elevens autonomi

Flere av forskningsstudiene som ble brukt i oppgaven understreker betydningen av å iverksette tiltak som er med på å fremme elevens autonomi og selvbestemmelse (Berghe et al., 2022; Nuttall & Woods, 2013; Webber, 2018). Å fremme autonomi vil være med på å styrke elevens evne til å ta ansvar for egen læring og utvikling. Berghe et al. (2022) skriver at flere av miljøterapeutene som deltok i studien argumenterte for at økt autonomi hos elever vil være en viktig faktor for å forbedre elevens selvtillit og ansvarlighet (s. 106). Det å gi eleven mer kontroll over egen læring og utvikling, kan bidra til å øke indre motivasjon til å håndtere problemene som har ført til det ufrivillige skolefraværet (s. 106).

I Webber (2018) sin studie er miljøterapeuter av den oppfatning at motivering og framtidsorientering av elever med ufrivillig skolefravær er svært viktig (s. 85). Motivasjonen og framtidsorienteringen kan manifestere seg på flere måter. For eksempel ved at miljøterapeuten og eleven setter mål som eleven kan arbeide mot for å forberede seg til det normale skolemiljøet. Ved å veilede og motivere elever, med formål om å øke selvtilliten til handling og valg, vil elevens autonomi bli styrket (Berghe, 2022; Webber, 2018).

En fleksibel og individuell tilnærming til læreplanen kan være forebyggende mot ufrivillig skolefravær (Nuttall & Woods, 2013, s. 356). Dette innebærer eksempelvis en redusert timeplan for de fagene eleven opplever som mest krevende. Det er viktig å inkludere eleven når det blir gjort endringer på planen. En individuell tilnærming for eleven innebærer å jobbe mot å skape et mer inkluderende og støttende miljø på skolen. Ifølge Nuttall og Woods (2013) er det også viktig at eleven har en kontaktperson på skolen som er lett tilgjengelig, og har erfaring og kunnskap om elevens utfordringer (s. 369).

5 Diskusjon

I følgende kapittel vil vi drøfte resultatene i lys av teori og forskning. Temaene som vil bli presentert er: *vernepleierens helhetlige syn på eleven*, *vernepleieren som bindeledd mellom skolen og hjemmet*, *vernepleierens systematiske kartlegging* og *vernepleieren som styrker elevens autonomi*. Til slutt vil vi foreta en metodedrøfting av styrker og svakheter ved oppgaven.

5.1 Vernepleierens helhetlige syn på eleven

Ufrivillig skolefravær kan ha ulike årsaker som eksempelvis mobbing, psykisk uhelse, manglende mestringsopplevelse og at elever opplever skolen som utrygg (Amundsen & Møller, 2022; Brochmann & Madsen, 2022, s. 36). Utdanningsdirektoratet (2020) skriver at de viktigste arenaer for barns utvikling er hjemme og på skolen. De skriver videre at «God kommunikasjon mellom hjem og skole bidrar til skolens arbeid med læringsmiljøet og til elevenes oppvekstmiljø». Det handler om å etablere et godt samarbeid mellom skolen og hjemmet til elevene, slik vil det bli enklere å legge til rette for elever i skolehverdagen. Samtidig er skolemiljøet komplekst, med elever som har ulike utfordringer og ulike behov. Lærere alene vil ha vansker med å følge opp alle elever med sammensatte behov (Gjertsen et al., 2018, s. 164-167).

Statens undersøkelseskommissjon for helse- og omsorgstjenesten har i sin rapport fra 2020 avdekket at det utgjør en risiko for barn og unge når skolen ikke klarer å gi helhetlig og tilstrekkelig hjelp (Ukom, 2020, s. 21). Samtidig har skolen vært lærernes arena, med søkelys på faglige prestasjoner, der sosialfaglige yrkesgrupper som for eksempel vernepleiere har en lavere status og posisjon (Gjertsen et al., 2018). Selv om skolen i dag ikke har et tydelig svar på hvordan ulike profesjoner kan utnyttes best mulig, tror vi at vernepleiere har en viktig rolle og kompetanse inn i skolemiljøet. Miljøarbeid er en sentral del av vernepleierens kompetanse. De har en faglig tilnærming med tanke på å påvirke både rammefaktorer, og individuelle forutsetninger for å skape økt livskvalitet og mestringsevne hos elevene (s. 23-24). «Skolen har det overordnede ansvaret for å ta initiativet til og tilrettelegge for samarbeid» (Utdanningsdirektoratet, 2020).

Som vernepleier i brobyggerrollen vil en jobbe for et samarbeid som er preget av samhandling og dialogisk kommunikasjon (Brask et al., 2016). Dette krever evner som det å kunne gi og få tillit, lytte aktivt og være villig til å se andre sine perspektiver. En må også være bevisst på sine egne tanker og eventuelle fordommer, og ha som utgangspunkt at foresatte er en ressurs (Utdanningsdirektoratet, 2020). Trancă (2020) skriver at vernepleieren har kompetanse til å foreta en biopsykososial vurdering (s. 159-160). Som det går frem i flere av forskningsartiklene, er det hensiktsmessig å danne seg et helhetlig bilde av elevens situasjon, og en biopsykososial vurdering vil være et godt grunnlag for å se dette. Slik kan en bedre sette inn hensiktsmessige tiltak som kan skape positive endringer. Dette kommer til syne i artikkelen til Nuttall og Woods (2013). Forfatterne er opptatt av tidlig identifisering av bakenforliggende årsaker, for så å sette inn effektive tiltak.

Brask et al. (2017) skriver at et helhetlig fokus, og kartlegging av eleven, vil forsterke ideen eller tanken om at vanskene ligger på individnivå og ikke på et systemnivå (s. 251). Vernepleieren kan en velge mellom å yte individrettet eller systemrettet hjelp, men det kan være vanskelig å balansere mellom disse (s. 249-250). Det viktigste er å være bevisst på maktforhold som finnes i alle relasjoner, og ikke gå i en fallgrube der en objektiverer hjelpemottakeren på en ensidig måte.

I følge Berghe et al. (2022) kan et helhetlig fokus hvor foresatte og andre aktører blir involvert utgjøre en fare for elevens ivaretagelse og dens narrativ (s. 104). Vernepleieren som partner vil kunne være med på å sikre at eleven blir ivaretatt. Brask et al. (2016) skriver at deltakelse og selvbestemmelse er en viktig del av livskvaliteten (s. 83). Det å ha innflytelse på eget liv, er noe vernepleiere legger stor vekt på. Partnerrollen er preget av samhandling på individnivå med søkelys på relasjonen og dialogen. Det handler om å spille den andre god, som ved å lytte til elevens narrativ. Gjennom oppveksten tilbringer vi en stor del av tiden vår på skolen. Skolen er en viktig del av sikkerhetsnettet som skal identifisere elever som har det vanskelig. Vernepleieren i skolen kan være en viktig bidragsyter i et tverrprofesjonelt sikkerhetsnett.

5.2 Vernepleieren som bindeledd mellom skolen og hjemmet

Å bygge en allianse mellom hjem og skole kan være en ganske møysommelig jobb. Foreldre kan trenge tid til å bygge tillit, om de har en erfaring av ikke å bli trodd og ikke få hjelp.

Opplæringslovens formål gir skolen ansvar for å arbeide sammen med hjemmet (Opplæringslova, 2022, § 1–1). Vernepleiere som profesjonelle aktører har hovedansvaret for relasjonsbyggingen. På samme måte som en bro trenger en forankring på begge sider, trenger samarbeidet en innsats fra begge parter. Samarbeidet med foresatte blir ikke bedre enn det foresatte tillater. Vårt yrkesetiske grunnlagsdokument (FO, u.å.) forplikter oss til å anerkjenne ulikhet og ha respekt for den enkeltes integritet. Samtidig skal vi opptre med tillit, åpenhet og redelighet for å oppnå dialog og samarbeid (FO, u.å.). Et grep for å styrke samarbeidet, er å involvere foreldrene i arbeidet ved åpen dialog og god informasjonsflyt (Trancă, 2020).

Når et barn ikke går på skolen, påvirker det hele familien. Foresatte kan være slitne og fortvilte, og tilliten til skolen kan være «slitt». Forskning (Berghe et al., 2022; Corcoran et al., 2022; Nuttall & Woods, 2013; Trancă, 2020; Webber, 2018) viser at godt samarbeid mellom skole og hjem er viktig for endring. Vernepleierens *brobyggerkompetanse* (Brask et al., 2016, s. 159) er derfor betydningsfull utviklingsstøtte til både foreldre og elev.

Vernepleierens *partnerkompetanse* (s. 61) kan brukes til å endre oppfatning av at dette er en kamp mellom hjem og skole, til en kamp der hjem, skole og elev kjemper sammen mot en felles utfordring.

Eide (2022) skriver at elever med problematisk skolefravær oftest har lang erfaring med å ikke bli tatt på alvor, bli lyttet til og hørt av de voksne på skolen (s. 42). Derfor er det som vernepleier viktig å spørre hvordan vi kan trygge eleven slik at den vil tilbake til skolen. Vernepleieren sin miljøterapeutiske kompetanse innen både helse- og sosialfag kan være viktig bidrag til det Corcoran et al. (2022) etterlyser: skolepersonell med god forståelse for psykiske helsebehov, og en positiv og rolig tilnærming (s. 83).

Ufrivillig skolefravær er ifølge Brochmann og Madsen (2022) ikke det samme som å ha det vondt på skolen. Det er en konkret respons på dette ubehaget, ikke ubehaget i seg selv

(Brochmann & Madsen, 2022, s. 63). Å ikke gå på skolen er en mestringsstrategi som fungerer så godt for eleven at den velger å fortsette med det. Som partner til eleven kan vi kanskje finne hva som er problemet, og finne gode strategier til å løse det.

Knudsen og Møller (2017) viser at oppvekstvilkår har betydelig innflytelse på skolefravær i form av dysfunksjonelle familiemønstre, oppdragerstil, sosioøkonomisk status og holdning til skolen (Knudsen & Møller, 2017, s. 6–7). Havik (2018) viser til forskning som peker på at hjemmesituasjonen har stor betydning for utbredelsen av ufrivillig skolefravær (s. 70).

Å ikke lykkes i å få barnet på skolen, kan som foresatt oppleves svært krevende og gi en følelse av ikke å strekke til (Havik, 2018, s. 133). Foresatte har størst ønske og interesse for at barnet deres lykkes, og veiledning av foreldre kan derfor være et godt og viktig miljøterapeutisk arbeid. Det kan tenkes at ansatte i skolen har lite tid til dette, men at vernepleieren kan gi støtte og veilede i foreldrerollen. Positive fellesaktiviteter kan styrke relasjonen mellom foresatte og barn:

In terms of positive experiences at home for Amy, spending time together as a family and having positive experiences with family members appeared to be highly important. The parent support advisor explained that professionals encouraged Amy's father to start doing things together as a family rather than focusing on daily routines. (Nuttall & Woods, 2013, s. 355)

Familiefilmen *Innsiden ut* (Carmen & Docter, 2015) viser på en lett tilgjengelig måte hvordan problemer kan tære på relasjonene i familien, og den fremmer viktigheten av felles, positive kjerneminne. Budskapet i filmen er håndtering av følelser, og at alle følelser har verdi. Filmen kan i seg selv bidra til felles familieminne. Foresatte kjenner sine barn best og har størst innflytelse på dem. Når elever prioriterer å være hjemme framfor å være på skolen tyder dette på at det er faktorer som drar eleven til hjemmet, som skolen bør kartlegge (Amundsen & Møller, 2020).

5.3 Vernepleierens systematiske kartlegging

Bakken (2020) har skrevet om *miljøterapeut-oppgaver i grunnskolen* hvor hun har spurt forskjellige profesjoner, deriblant vernepleiere, om miljøterapeutens arbeidsoppgaver (s. 202). Bakken oppsummerer oppgavene i fire deler: (1) *planlegge*, (2) *tiltak*, (3) *evaluere* og (4) *samarbeid* (s. 203). Tabellen underbygger funn fra valgte forskningsartikler ved at observasjon, utarbeiding av mål og tiltak, foreldresamtaler og teammøter nevnes som viktige tiltak for miljøterapeuter i skolen. Flere av forfatterne i de valgte forskningsstudiene poengterer viktigheten av å kartlegge familiens behov (Berghe et al., 2022, s. 105; Trancă, 2020, s. 160; Webber, 2018, s. 87; Nuttall & Woods, 2013, s. 357-358). Forskning viser at elevens sosioøkonomiske bakgrunn har stor innvirkning på sannsynligheten for at eleven utvikler ufrivillig skolefravær:

This study examines the association between socioeconomic disadvantage and school absenteeism among adolescents and finds that different dimensions of socioeconomic background are associated with overall school attendance and reasons for being absent. (Kleina et al., 2020, s. 10)

Studien peker på at det å forstå elevens sosioøkonomiske bakgrunn som: foreldres utdanning, lønn, boligområde og boligtype kan være viktige faktorer for å skape en dypere og mer nyansert forståelse av skolefraværet. I resultatet av en rapport utarbeidet av Ukom (2020) står det: «Et viktig innspill er at aktørene må lytte mer til de unge og spørre hva de trenger hjelp til» (s. 52-53).

I forskning utarbeidet av Amundsen og Møller (2022, s. 11) viser funnene at en stor del av barn og ungdommer som opplever ufrivillig skolefravær også har faglige utfordringer og prestasjonsangst. Dette poengterer betydningen av at vernepleiere i skolen bør ha søkelys på kartlegging av elevens evner, ressurser og somatiske/psykiske helse. Dette helhetlige fokuset passer godt for vernepleierens kompetansegrunnlag som en aktør med både helse- og sosialfaglig kompetanse. Den holistiske tilnærmingen underbygges også av en av de valgte studiene hvor Nuttall & Woods skriver:

Early identification and assessment of need to inform intervention was talked about as a successful factor, in Case 1 particularly having effective systems for monitoring attendance and completing a holistic assessment to try and understand and address the cause of the school refusal behaviours and pre-empt difficulties. (Nuttall & Woods, 2013, s. 358)

Ingul et al. (2019) nevner tre karakteristikk for ufrivillig skolefravær som ofte kan identifiseres i et tidlig stadium: (1) fravær, (2) følelsesmessig stress i form av angst eller depresjon og (3) følelsesmessig stress i form av somatiske plager. Å oppdage disse faktorene kan være enklere sagt enn gjort. I rapporten fra Ukom (2020, s. 52-53) står det: «Systemet er organisert som en stafett der aktørene overleverer oppdrag og tilrådinger til hverandre». Rapporten viser til at det mangler tilbakemeldingsløyper mellom aktører, og at det ikke blir foretatt felles evalueringer underveis. Behov til elever blir utredet uten noe form for felles mål. Da står en i fare for at tiltak ikke blir fulgt opp. Ukom (2020) skriver at «Tiltak må evalueres systematisk, slik at det kan vurderes om det er behov for mer eller annen type hjelp» (s. 52-53).

Løkke og Salthe (2012) har utarbeidet en sjekkliste for systematisk vernepleierfaglig arbeid. I sjekklisten fremheves betydningen av at avgjørelser om å iverksette tiltak må begrunnes med både normative og empiriske argumenter. Når tiltak skal begrunnes krever dette vernepleiere som er med i hele prosessen i det systematiske arbeidet. I studien utført av Trancă (2020) kommer det frem at miljøterapeutene på skolen deltar i hele saksprosessen (s. 160).

Corcoran et al. (2022) skriver at det å dele observasjoner med kollegaer og andre involverte aktører fremmer læring og en helhetlig tilnærming til eleven og dens behov (s. 84). Det å systematisk arbeide tverrfaglig og tverrprofesjonelt kan også betegnes som et teamarbeid. Ingul et al. (2019) beskriver team-arbeid som et viktig premiss for forebyggingsarbeid. Det at teamet møttes regelmessig for å diskutere hvilke elevtilfeller som krevde ytterligere vurdering og intervensjon, var viktige rammer for den systematiske tilnærmingen til identifisering (s. 54).

Vernepleierens systematiske kartlegging, utarbeiding og evaluering av tiltak kan oppsummeres i «*Modellen for kvalitetsforbedring*» (Folkehelseinstituttet, 2015) utarbeidet av kunnskapssenteret. God kvalitet på tjenester innebærer at de er virkningsfulle, sikre og trygge, er samordnet, utnytter ressurser på en god måte, er preget av kontinuitet og involverer brukere og gir dem innflytelse (Helsebiblioteket, u.å.). Modellen for kvalitetsarbeid deles i: (1) forberedelse, (2) planlegging, (3) utførelse, (4) evaluering og (5) oppfølging. Dersom vernepleiere arbeider systematisk med denne modellen i skolen, og samtidig involverer eleven som opplever ufrivillig skolefravær i arbeidet, vil dette sikre at tiltak utarbeides på elevens premisser og er målrettede mot elevens mål.

5.4 Vernepleieren som styrker elevens autonomi

Motivasjon er en drivkraft som er med på å tilfredsstille menneskelige psykologiske behov som autonomi og tilhørighet. Webber (2018) fremhever motivasjon som en viktig kilde til å styrke elevens autonomi (s. 85). Autonomi betyr i denne sammenhengen elevens evne og mulighet til å ta initiativ for egen læring (Fischer, 2017).

Ifølge Ryan og Deci (2017) øker den indre motivasjonen når vi er i et miljø hvor grunnleggende behov blir tilfredsstilt (s. 10). Elever som strever med ufrivillig skolefravær, kan ha grunnleggende behov som ikke er dekket. Dette kan ses som utløsende årsak til at elever mister motivasjon, og dermed uteblir fra skolen. Sett fra en annen side kan negative opplevelser, som eksempelvis mobbing, være årsaken til at eleven uteblir (Lie, 2021, s. 79). Det ufrivillige skolefraværet kan i slike tilfeller oppstå selv om eleven i utgangspunktet er motivert til, og har ønske om, å møte på skolen som normalt. Vernepleiere kan være en viktig bidragsyter for både skolen og eleven i slike situasjoner. De kan ta på seg ansvarsrollen, bistå eleven ved å være en motivator og igangsette initiativ for å få eleven på rett kurs igjen (Brask et al., 2016, s. 131). En utfordring i dette arbeidet vil blant annet være tiden vernepleiere får til disposisjon for hver enkelt elev. Ifølge Webber (2018) kan det være vanskelig for miljøterapeuter på skolen å bruke mye tid på en elev. Mange skoler ønsker at miljøterapeuter bruker tiden sin på forebyggende intervensjoner som påvirker større grupper med elever samtidig (s. 88).

En fleksibel og individuell læreplan kan ifølge Nuttall og Woods (2013) være forebyggende mot ufrivillig skolefravær, og vil være med på å styrke elevens mulighet for utvikling og læring. Det er viktig å inkludere eleven dersom det blir gjort endringer på planen, og det er viktig at elevens ønsker og behov kommer frem (s. 356-357). Havik (2018) hevder at det først og fremst er generelle tiltak som forebygger vansker og skolefravær (s. 102). Før tiltak kan bli igangsatt må behovet først bli oppdaget. Det kan derimot være utfordrende å fange opp behovet i tide. Det kan også være utfordrende for lærere å følge opp behovene til alle elevene de har ansvar for. Vernepleiere kan bidra til å dekke elevens mangfoldige behov i en skole som skal være for alle, og vil dermed være med på å representere et sentralt faglig supplement til lærerens arbeid (Gjertsen et al., 2018, s. 165). Skolen skal være tilpasset både de som klarer seg godt og elever som befinner seg i risikozonen (s. 167).

Det er lærerens oppgave å planlegge undervisningen, men å inkludere vernepleiere i dette arbeidet kan styrke den tverrfaglige kompetansen. For at undervisningen skal bære preg av autonomi bør fokuset være elevenes behov, individuelle læringstiler og at elevene gis ansvar for egen læring (Fischer, 2017).

5.5 Styrker og svakheter ved oppgaven

Det er ifølge Dalland (2012) lett å bli påvirket av egen forforståelse (s. 118). Med bakgrunn i dette var vi bevisste på forhåndstankene vi hadde om temaet ufrivillig skolefravær. Vi fant data som eventuelt kunne avkrefte eller bekrefte de forklaringene av fenomenet som vi hadde i forkant.

Vi hadde ingen erfaring med litteraturstudie som metode. Dette kan ha påvirket utfallet, reliabiliteten og validiteten til oppgaven. Reliabilitet innebærer at kildene vi har brukt er pålitelige og troverdige (Thurén, 2009, s. 31-32). Vi har forsøkt å bevare reliabiliteten til oppgaven ved å kvalitetssjekke artiklene vi valgte opp mot sjekklister (Helsebiblioteket, 2020). Vi utførte søk i vitenskapelige publiseringskanaler for å forsikre oss om at artiklene vi valgte var vitenskapelige (Hkdir, u.å.).

God validitet innebærer at et resultat kan betegnes som gyldig og at resultatet gjenspeiler det en faktisk ønsket å undersøke innledningsvis (Dahlum, 2021; Thurén, 2009, s. 31-32). Oppgavens validitet styrkes ved at resultatet samsvarer med det vi innledningsvis ønsket å undersøke. Avgrensninger, inklusjons- og eksklusjonskriterier for de valgte artiklene ble satt for å sikre at oppgaven var mest mulig relevant for vernepleiere, og sikret dermed validiteten. Inklusjons- og eksklusjonskriteriene kan på en annen side ha ført til at vi gikk glipp av verdifulle artikler, blant annet så vi vekk fra artikler som brukte kvantitative metoder. Samtidig har validiteten og reliabiliteten blitt styrket gjennom en nøye beskrevet fremdrift og en transparent redegjørelse av prosess og resultat.

I løpet av studiet har vi sett at personer med nevrodiagnoser er i risikozonen for å utvikle ufrivillig skolefravær. Det at vi ikke setter søkelys på nevrodiagnoser kan dermed være en svakhet og begrensning for oppgaven. Problemstillingen og oppgavens omfang gjorde at vi valgte å fokusere på ufrivillig skolefravær i et helhetlig perspektiv med hensikt å belyse vernepleierens bidrag.

Valg av artikler kan også ha påvirket reliabiliteten og validiteten til oppgaven. Etter å ha gjennomgått flere artikler falt valget på artikler som hadde opprinnelse fra fire ulike land. Vernepleierprofesjonen finnes ikke i de inkluderte landene. Det ble dermed naturlig å velge artikler som tok utgangspunkt i miljøterapeuter i stedet for vernepleiere. Vernepleierens bidrag ble inkludert i diskusjonen ved å sammenligne data fra analysen og vernepleier-relevant teori.

At artiklene har opprinnelse fra andre land, kan tenkes å ha påvirket overførbarheten. Vi prøvde å forsikre oss om at resultatene fra artiklene var overførbare til norske forhold, og ekskluderte derfor mange artikler i søkeprosessen som hadde innhold vi ikke klarte å relatere til norske forhold. Denne ekskluderingen gjorde vi på bakgrunn av teori om ufrivillig skolefravær i Norge, vår egen erfaring og nytteverdien for vernepleiere.

Regjeringen har som mål at ni av ti skal fullføre og bestå videregående opplæring i 2030 (Meld. St. 21 (2020-2021) s. 7). Regjeringen skriver at mange elever opplever utfordringer som først og fremst ikke er faglige, men som påvirker livskvalitet og muligheter til å fullføre

utdanningen (s. 44). Disse utfordringene kan være vanskelige hjemmeforhold, fysiske og psykiske helseutfordringer. Dette er med på å styrke vårt funn som omhandler viktigheten av at vernepleiere har et helhetlig syn på elevene (tema 1). Regjeringen skriver at enkelte elever opplever vanskeligheter hjemme, noe som kan understreke verdien av vernepleiere som bindeledd mellom hjem og skole (tema 2). Regjeringen skriver videre:

Elevene må møtes av videregående skoler som gir dem en trygg oppstart, identifiserer elevenes utfordringer tidlig og setter inn nødvendige tiltak for at elevene skal kunne få utbytte av opplæringen før problemer rekker å vokse seg store. (Meld. St. 21 (2020-2021), s. 36)

Behovet for systematisk kartlegging samsvarer med våre funn som sier at vernepleiere kan forebygge ufrivillig skolefravær ved å utføre systematiske kartlegging, evaluering og utforming av tiltak (tema 3). I Fullføringsreformen (Meld. St. 21 (2020-2021)) leser vi også at det er regjeringens mål at elever skal få mer valgfrihet i skolen. De skriver at: «Når elevene får velge mer av innholdet i opplæringen kan det også føre til mer motivasjon, både fordi de får fordype seg i fag som interesserer dem, og fordi de får større kontroll over eget liv» (s. 69). Dette støttes av våre funn som omhandler viktigheten av at vernepleiere fremmer elevenes autonomi (tema 4).

6 Konklusjon

Oppgaven omhandler temaet: *vernepleiere i skolen*. Formålet var å besvare følgende problemstilling: **Hvordan kan vernepleiere bidra i forebygging av ufrivillig skolefravær?**

Vi utførte en litteraturstudie hvor vi analyserte fem kvalitative vitenskapelige artikler. I analysearbeidet benyttet vi oss av to forskningsspørsmål:

- Hva er miljøterapeutens rolle i skolen?
- Hva er effektive tiltak for å forebygge ufrivillig skolefravær?

Vi brukte forskningsspørsmålene aktivt i vår tematiske analyse og kategoriserte resultatene i to temaer til hvert forskningsspørsmål:

- **Roller:** (1) *ha et helhetlig syn på eleven*, (2) *bindeledd mellom skolen og hjemmet*.
- **Effektive tiltak:** (3) *systematisk kartlegging, utarbeide og evaluere tiltak*, (4) *styrke elevens autonomi*.

Våre funn styrker vår forhåndsoppfatning av at vernepleierkompetansen er en viktig ressurs og kan nyttes bedre i skolen. Funnene er ikke i seg selv revolusjonerende, men gir en bekreftelse på at vernepleieren sin kunnskapsbaserte og miljøterapeutiske kompetanse er et viktig bidrag i det tverrprofesjonelle samarbeidet rundt forebygging av ufrivillig skolefravær. Selv om oppgavens omfang er begrenset, har vi grunn for å tro at våre funn er valide og kan generaliseres. Vi ser behov for mer forskning på vernepleierens bidrag i norske skoler og hvordan en kan jobbe mer målrettet og miljøterapeutisk overfor enkeltelever.

Når regjeringen i Fullføringsreformen (Meld. St. 21 (2020-2021)) starter med FN sitt bærekraftsmål i plan for fullføring av videregående, trekkes en linje fra globalt samfunnsperspektiv - via nasjon og lokalsamfunn - til den enkelte elev. Ufrivillig skolefravær er et problem som har betydning både på individ- og samfunnsnivå og har høy politisk prioritet. Ufrivillig skolefravær kan være en reaksjon på at eleven ikke har ressurser til å møte de utfordringer som kan oppstå i skolen. Vernepleiere har forståelse for at eleven kan oppleve både fysiske og psykiske utfordringer, og kan med sin helse- og sosialfaglige kompetanse foreta en holistisk vurdering. En av vernepleierens roller er å være brobygger mellom hjem og skole for å skape en felles forståelse og innsats mot ufrivillig skolefravær.

De kan bidra med systematisk kartlegging av elevens ressurser og utfordringer i skolen og hjemmet. Det anses som viktig å iverksette tiltak som fremmer elevens autonomi og selvbestemmelse, dette for å styrke elevens evne til å ta ansvar for egen læring og utvikling.

Litteraturliste

- Amundsen, M.-L., Herrebrøden, M., Mjølberg, A. G., & Rosenberg, C. (2020). Skolens møte med elever som strever med skolevegring. *Psykologi i kommunen*, 2. <https://psykisk-kommune.no/fagartikkel/skolens-mote-med-elever-som-strever-med-skolevegring/19.142>
- Amundsen, M.-L., & Møller, G. H. (2020). Hvordan opplever foresatte til elever som strever med skolevegring møtet med skole og hjelpeapparat. *Psykologi i kommunen*, 4. <https://psykisk-kommune.no/fagartikkel/hvordan-opplever-foresatte-til-elever-som-strever-med-skolevegring-motet-med-skole-og-hjelpeapparat/19.164>
- Amundsen, M. L. & Møller, G. H. (2022). Faglig mestring og prestasjonsangst hos elever med ufrivillig skolefravær. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 4(25), 1-14. <https://doi.org/10.18261/tfv.25.4.6>
- Aveyard, H. (2018). *Doing a literary review in Health and Social Care: A practical guide* (4. utg.). Maidenhead: McGraw-Hill Open University Press
- Bakken, T. L. (2020). Miljøterapeutoppgaver i grunnskolen. I T. L. Bakken (Red.). *Håndbok i miljøterapi: Til barn og voksne med kognitiv funksjonshemming* (s. 192-210). Fagbokforlaget.
- Berghe, L. V. D., Pauw, S. D. & Vandeveldel, S. (2022). A practice-based approach toward school dropout: Support workers' perspectives on supporting students. *The journal of educational research*, 115(2), 99-110. <https://doi.org/10.1080/00220671.2022.2042169>
- Borg, E., Drange, I., Fossetøl, K., & Jarning, H. (2014). *Et lag rundt læreren—En kunnskapsoversikt* (Nr. 8). Arbeidsforskningsinstituttet. <https://www.udir.no/tall-og-forskning/finn-forskning/rapporter/et-lag-rundt-lareren/>
- Brask, O. D., Østby, M., & Ødegård, A. (2016). *Vernepleierens kjerne roller: En refleksjonsmodell*. Fagbokforlaget.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Brochmann, G. & Madsen, O. J. (2022). *Skolevegringsmysteriet – Historien om hvorfor barn og unge sitter alene hjemme i stedet for å gå på skolen*. Cappelen damm.

- Carmen, R. D., & Docter, P. (Regissører). (2015). *Innsiden ut* [Familiefilm]. The Walt Disney Company Nordic.
- Corcoran, S., Bond, C. & Knox, L. (2022). Emotionally based school non-attendance: two successful returns to school following lockdown. *Educational psychology in practice*, 38(1), 75-88. <https://doi.org/10.1080/02667363.2022.2033958>
- Dahle, G. (2019). *Grevlingdager*. Cappelen Damm.
- Dahlum, S. (2021, 9. mars). *Validitet*. Store norske leksikon. <https://snl.no/validitet>
- Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving* (5. utg.). Gyldendal
- De nasjonale forskningsetiske komiteene. (2021, 16. desember). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora*. *Forskningsetikk*. <https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora/>
- Eide, S. E. (2022). *Skolefravær*. Cappelen Damm akademisk.
- Fischer, M. (2017). *Autonomi på læreplanen – slik gjør du det*. Goethe. <https://www.goethe.de/ins/no/no/spr/mag/20979682.html>
- FN. (1948). *FNs verdenserklæring om menneskerettigheter*. <https://www.fn.no/om-fn/avtaler/menneskerettigheter/fns-verdenserklæring-om-menneskerettigheter>
- FO. (u.å.). *Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere*. Fellesorganisasjonen.
- Folkehelseinstituttet. (2015). Modell for kvalitetsforbedring – utvikling og bruk av modellen i Praktisk forbedringsarbeid. <https://www.fhi.no/publ/2015/modell-for-kvalitetsforbedring--utvikling-og-bruk-av-modellen-i-praktisk-fo/>
- Gjertsen, P-Å., Hansen, M. B. V. & Juberg, A. (2018). Barnevernspedagogers, sosionomers og vernepleieres rolle og status i skolen. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 21(2), 163-179. <https://doi-org.ezproxy.vid.no/10.18261/issn.2464-3076-2018-02-05>
- Haagensen, G. E. & Løkke, J. A. (2022). *Kunnskapsbasert praksis for vernepleiere forskningsmetode og forskningens betydning for miljøterapi*. Gyldendal.
- Havik, T. (2018). *Skolefravær: Å forstå og håndtere skolefravær og skolevegring*. Gyldendal.
- Havik, T., Bru, E. & Ertesvåg, S. K. (2015). School factors associated with school refusal- and truancy-related reasons for school non-attendance. *Social Psychology of Education*, 18(2), 221–240. <https://doi.org/10.1007/s11218-015-9293-y>
- Helsebiblioteket. (2020, 15. oktober). *Sjekkliste for vurdering av en kvalitativ studie*. Hentet

- 15.01.2023 fra <https://www.helsebiblioteket.no/innhold/artikler/kunnskapsbasert-praksis/kunnskapsbasertpraksis.no/4.kritisk-vurdering/4.1-sjekklister>
- Helsebiblioteket. (u.å.). *Kvalitetsforbedring*. Helsebiblioteket.no. Hentet 22. november 2022.
Hentet fra
<https://www.helsebiblioteket.no/innhold/artikler/kvalitetsforbedring/kvalitetsforbedring>
- Helsedirektoratet. (2019, 11. november). Bekymringsfullt fravær: Skolehelsetjenesten bør, i samarbeid med skolen, bidra til å følge opp elever med bekymringsfullt fravær.
Hentet 7. desember 2022 fra
<https://www.helsedirektoratet.no/retningslinjer/helsestasjons-ogskolehelsetjenesten/skolehelsetjenesten-520-ar/samhandling-med-skole/bekymringsfulltfravaer-skolehelsetjenesten-bor-i-samarbeid-med-skolen-bidra-til-a-folge-opp-elever-medbekymringsfullt-fravaer#d921ae77-0086-4264-9da2-24962bc2fff8-begrunnelse>
- Hkdir. (u.å.). *Kanalregisteret*. Register over vitenskaplige publiseringskanaler. Hentet fra
<https://kanalregister.hkdir.no/publiseringskanaler/Forside>
- Kiger, M, E. & Varpio, L. (2020). Thematic analysis of qualitative data: AMEE Guide No. 131, *Medical Teacher*, <https://doi.org/10.1080/0142159X.2020.1755030>
- Kleina, M., Sousa, E. M. & Dareb, S. (2020). Mapping inequalities in school attendance: The relationship between dimensions of socioeconomic status and forms of school absence. *Children and Youth Services Review*, 118, s. 1-10.
<https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.105432>
- Knudsen, M. H., & Møller, S. Ø. (2017). *Problematisk skolefravær og skolevægring: Årsager og behandling – en litteraturgennemgang*. Metodecenteret.
- Lie, B. (2021). *Redde for skolen – om skolefobi og skolevegring*. Universitetsforlaget.
- Løkke, J. A. & Salthe, G. (2012). Sjekkliste for målrettet tiltaksarbeid: Fra normative og deskriptive premisser til tiltak og evaluering. *Norsk tidsskrift for atferdsanalyse*, 39(1), 17-32. <https://nta.atferd.no/loadfile.aspx?IdFile=640>
- Løvereide, S. (2011, 01. august). *Forskning om skolevegring*. Utdanningsforskning.
<https://utdanningsforskning.no/artikler/2011/forskning-om-skolevegring/>

- Meld. St. 21 (2020-2021). *Fullføringsreformen – med åpne dører til verden og fremtiden*. Kunnskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-21-20202021/id2840771/?ch=1>
- Meld. St. nr 6 (2019-2020). *Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO*. Kunnskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-6-20192020/id2677025/>
- Nuttall, C. & Woods, K. (2013). Effective intervention for school refusal behaviour. *Educational psychology in practice*, 4(29), 347-366. <https://doi.org/10.1080/02667363.2013.846848>
- Olsen, M. I., & Holmen, L. (2018). *Tett på: Frafall i skolen og psykisk helse*. Fagbokforlaget.
- Opplæringslova. (1998). *Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa* (LOV-1998-07-17-61). Lovdata. Hentet 09.10.2023 fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>
- Regjeringen. (2018, februar 19). *FNs bærekraftsmål* [Innhold]. Regjeringen.no; regjeringen.no. <https://www.regjeringen.no/no/tema/fns-barekraftsmal/id2590133/Ryan>
- R. M. & Deci, E. L. (2017). *Self-determination theory: Basic psychological needs in motivation, development, and wellness*. The Guilford Press.
- Statens undersøkelseskommisjon for helse- og omsorgstjenesten. (2020). *Ungdom med uavklart tilstand* (Ungdom med uavklart tilstand, nr. 3). Ukom. https://ukom.no/rapporter/ungdom-med-uavklart-tilstand/ungdom-med-uavklart-tilstand/_attachment/download/08605fc3-74bc-468e-877c-7e40e3dabcc0:cdd027a2dbbe33a0d6c01a4fff1b6e5520e9e59a/Rapport%203-2020%20-%2029.11%2020%20Ungdom%20med%20uavklart%20tilstand%20Web%20versjon.pdf
- Statistisk sentralbyrå. (2022, 13. juni). *Gjennomføring i videregående opplæring*. Statistics Norway. <https://www.ssb.no/utdanning/videregaende-utdanning/statistikk/gjennomforing-i-videregaende-opplaering>
- Sverdrup, S. (2020). *Bachelor- og masteroppgaver i sosial- og helsefag – Råd og vink. Skritt for skitt*. Cappelen damm akademisk.
- Thidemann, I.-J. (2019). *Bacheloroppgaven for sykepleierstudenter - Den lille*

- motivasjonsboken i akademisk oppgaveskriving* (2. utg.). Universitetsforlaget.
- Thurén, T. (2009). *Vitenskapsteori for nybegynnere* (2. utg.). Gyldendal.
- Trancă, L. M. (2020). The Role of Social Workers and Current Difficulties Faced by Social Workers in the Prevention of School Dropout in Western Romania. *Revista de asistentă socială*, 1, 157-167.
- Utdanningsdirektoratet. (2017). *Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen*. <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/?lang=nob>
- Utdanningsdirektoratet. (2020, 13. juni). *Samarbeid mellom hjem og skole*. Utdanningsdirektoratet. Hentet 31.01.2023 fra https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/samarbeid/samarbeid-mellom-hjem-og-skole/?fbclid=IwAR2Mu_VwfkoDcl4uB7DtKdztjkVeY-EPIT2ISt19Yq24rWme5KVpQsiJAmQ#a153891
- Webber, K. S. (2018). A Qualitative Study of School Social Workers' Roles and Challenges in Dropout Prevention. *Children & schools*, 40(2), 82-90. <https://doi.org/10.1093/cs/cdy003>